

Berlynas, 1941 m. sausio m 3./..d.

Kazys Škirpa
Lietuvos Igl. Ministeris
Vokietijoje

Berlin W50
Achenbachstr. 1

*Igl. Ministeris
Zadarnius
K.S.*

Jo Mal.

Ponui Leonardui Šimuičiui,
Lietuvai Gelbėti Tarybos Pirmininkui

S l a p t a i

Chicagoe

2334 Boskley ave

Didžiai Gerbiamas Tamsta!

Prašau nenustepti, kad Tamstos asmeniškai, rodos, nepažindamas, kreipiuos į Tamstą šiuo laišku, kur paliečiami dalykai, apie kuriuos tegalima kalbėti labai diskretiškai.

Kreiptis į Tamstą mane skatina tas pats reikalas, dėl kurio mūsų tautiečiai Amerikoje sudarė Lietuvai Gelbėti Tarybą, kurios Pirmininku esi Tamsta. Tas reikalas yra šis - ne vien sielvartauti dėl prarastos laisvės ir valstybinės nepriklausomybės, bet imtis konkrečių pastangų Lietuvos valstybei iš naujo atstatyti.

Savaime suprantama, būtų tiksliau tokio reikalu išsikalbėti asmeniškai su Tamsta ir kitais Jūsų pirmininkaujamos Tarybos nariais. Tuomet vienas antra greičiau suprastume. Deja, pajudėti iš šičionai negaliu: mane čia laiko pririšęs prie vietos sakytas, visiems lietuviams rūpimas, reikalas, nes bendros politinės aplinkybės yra tokios, kad niekas nėra užtikrintas kas gali atsitikti sekančią dieną. Nuvykimas į Ameriką yra susijęs su didesnėmis kelionės išlaidomis ir brangaus laiko gaišinimu. Atsižvelgiant dabartinių susisiekimo su už juriu sunkumų ir suvaržymų, tokiai kelionei priseitų pasaukuoti daugiau mėnesio laiko. Kas žino kas per tą laiką čia dar gali atsitikti antra, per tą laiką čia galim nudirbti nemažai konkretaus ir pozityvaus darbo, siekdamas minėto, visų mūsų užsibrėžto, tikslo bei idealo. Šios aplinkybės verčia mane nuo svajonės vykti į Ameriką pasimatyti su Jūsų Taryba atsisakyti ir tą, ką norėjau Jums pasakyti, išdėstyti šiame laiške. Todėl atleiskite man, kad jis išeis ilgokas...

Kad būčiau geriau suprastas, skaitau reikalinga visų pirma pasisakyti, kaip žiūriu į ištikusią mūsų kraštą ir tautą nelaimę: kokias matau pagrindines priežastis, prie tos nelaimės mus privedusias. Tai darau čia ne tam, kad raustis kitų žmonių įsitikinimuose bei sąžinėje, arba kad ką palietus asmeniškai, bet tikslu iš praeties klaidų pasimokinti, nes mokintis galima ne tik iš malonių, bet ir iš nemalonių patyrimų.

Priežastis tos yra dviejų rūšių: paėjusios nuo mūsų valstybės vidaus negalavimų ir kylusios dėl padarytų klaidų užsienų politikos srityje.

Pagrindinė vidaus pobūdžio priežastis buvo ta, kad pa-

skutinysis mūsų krašto reikimas, valdęs Lietuvą ištisus 14 metų, nesugebėjo išugdyti tautoje realios vienybės. Norėdamas išsilaikyti prie valstybės vairo, jis vartojo tokias priemones, kurios ne tautą jungė, bet ją skaldė. To rezultate jis pats sistemingai didino prieš save oponentų poziciją. Besigindamas nuo jos, jis faktiškai vis daugiau kovojo su aktyvesniaisiais mūsų tautos elementais, kurie jautė ir matė, kad kraštas vairuojamas klaidingu keliu, vieton to, kad tais elementais pasiremus išvystyti dinamišką kūrėybą visose gyvenimo srityse. Kitaip besivodamas su veiklesniais mūsų tautos dalimi, jis išsėmė savo energiją ir kada didieji politiniai įvykiai pastatė Lietuvą prieš didelį apsisprendimą vienaip ar kitaip, jis visiškai supasavo, palikdamas demoralizuotą ir dezorientuotą tautą savo likimui..

Pagrindinė klaida užsienio politikos srityje buvo buv. mūsų politikos vairuotojų neryžtumas. Jo pagrindą sudarė stoka intuicijos ir noras turėti politikoje, kaip kokioje matematikoje, 100% aiškumo, ko politikoje niekad nebuna.)

Po Müncheno susitarimo, kuris prilygsta Čekoslovakijos išdavimui, buvo visai aišku, kad Prancūzija su Anglija supasuoja ir kad Vokietija diktuoja Europai savo sąlygas. Ši aplinkybė vertė ir Lietuvą apsišvalgyti, kaip geriau išsaugojus savo valstybinę egzistenciją, pirmoje eilėje, kaip išsaugojus Klaipėdos Krašto priklausomybę Lietuvai. Minėtas anglų-prancūzų supasavimas mums pirštu rodė, kad Klaipėdai gelbėti jokios efektingos pagalbos tikėtis iš Signatarų nebegalime ir kad vienintelis būdas tą Lietuvos teritorijos dalį išsaugoti telieka betarpiškas susitarimas su Vokietija. To susitarimo kaina būtų buvusi Lietuvos palinkimas į vokiečių politikos orbitą. Deje, buv. mūsų krašto politikos vairuotojai to padaryti nedrįso: vengdami netekti politinės nekaltybės bei nepatikti Signatarams - jie rizikavo netekti Klaipėdos Krašto. Jo tat ir netekome.

Gražinus Klaipėdos Kraštą Vokietijai, buvo iš vokiečių pusės pakartotinai ir primygtinai peršamas Lietuvai Vokietijos draugingumas. Ne vien gražiais žodžiais, bet visai realiais pasiūlymais: davė geras kainas už mūsų ūkio produktus ir tik pageidavo, kad jų į Vokietiją galimai daugiau eksportuotume; siūlė šimtus milijonų kreditų mūsų žemės ūkio produkcijai išvystyti; siūlė kiek tik norime ginklų sąskaiton Lietuvos kapitalų, įkištų į Klaipėdos Kraštą; rodė didelio palankumo įsteigiant Lietuvai laisvą zoną Klaipėdos uoste, ir buvo nuoširdžiai linkę kompensuoti mus Vilniui už Klaipėdos atplėšimą. Mūsų politikos vairuotojai šį iš Vokietijos pusės nesabejotiną palankumą ne tik nepriėmė, bet stačiai jo bijojo ir jį atstuminėjo: žaidė užsigavusios gražuolės rolę už Klaipėdos Krašto atėmimą, lyg užmergdami akis į didžiųjų politikos įvykių raidą Europoje, kurie bendrino mūsų kraštui mirtingas pasekmes..

Nutraukimas 1939 m. pavasarį lenkų-vokiečių draugingumo sutarties buvo neabejotinas signalas, kad sekančiu savo ekspansijos tikslu Vokietija pasirinko Europos Rytus, kitaip sakant - Lenkiją. Įvertindamas minėtą politinį įvykį, aš 1939 m. gegužės m. 8 d., taigi beveik 5 mėnesius prieš lenkų-vokiečių karą, atkreipiau raštu mūsų Užs. Rkl. M-jos atydą į tai, kad 1/lenkų-vokiečių konfliktas yra neišvengiamas ir kad Vokietija siekia suvesti su Lenkija pagrindines sąskaitas, 2/kad vokiečiai mes prieš Lenkiją didžiumą savo ginkluotų pajėgų ir, puldami ją iš Slovakijos, Silezijos, perkirsdami Dancigo koridorių ir supdami lenkus iš Rytprusių, tikisi sutriuškinti Lenkiją į kokias tris savaites laiko, arba daugiausia į mėnesį laiko, 3/kad vokiečių ir lenkų armijų kairysis, respektyviai dešinysis, sparnai šiauriau Lomžos ir Augustavo kanalo nesieks, 4/kad todėl nei iš vokiečių nei iš lenkų pusės pavojus Lietuvai nekils, nes jau pirmose karo dienose lenkai bus priversti visas savo jėgas, kurios randasi Vilniaus, Gardino, Suvalkų srityje, ~~at~~ Vilniaus krašte dar sumobilizuotų, atitraukti į Lenkijos gilumą, kad sutelkus galimai daugiau pajėgų ten, kur bus sprendžiamas Lenkijos likimas, 5/kad tuo būdu susidarys Lietuvai galimybė lengvai atsiimti Vilnių ir Vilniaus Kraštą, kol jo neužima vokiečiai savo kairiojo sparno apsaugos sumetimais arba jo nepagrobia sov. Rusija, kurios laikysena tuomet dar buvo neaiški. Tame pačiame rašte aš dar nurodžiau, jog žygis į Vilnių privedtų mus prie suartėjimo su Vokietija ir nukrypimo nuo neutralumo. Įrodyčiau, jog tame nematau pavojaus, nes jei lenkų-vokiečių karas išsivystytų į Europos karą, tai militariniai įvykiai nukryptų į Europos Vakarų ir Lietuva galėtų sau observatoriaus rolėje laukti kuo tas naujas Europos karas pasibaigs ir jei jis praktiškai vystytųsi kitaip, negu tada numačiau, tai Lietuva turėtų pakankamai laiko persiorientuoti ir savo politinį balansą išlyginti...

Tai ką čia aš daugiau atpasakojau šiandieną atrodo, kad buvo profetiškai teisinga. Bet anuomet mūsų Užs. Rkl. M-jai tai viską pasirodė nesuprantama. 1939 m. gegužės m. 11 d. ji išsiuntinėjo visoms mūsų Pasiuntinybėms instrukciją laikytis 100% -nio neutralumo, pabrėždama, kad jo turi būti laikomasi "bet kurioje padėtyje ir bet kuriuo klausimu"..

Suponuodamas, kad griežtu neutralumu norima tik prisidengti, kad laimėjus laiko ir išvengus ginčo su Lenkija pirm laiko, aš tų pačių metų vasarą praleisdamas atostogas Lietuvoje stengiausi asmeniškai įtikinėti anuometinės mūsų Vyriausybės narius ir žymesnius mūsų visuomenės veikėjus, kad apie progą atgauti Vilnių galvotų rimtai ir tam iš kalno tykiu būdu pasiruoštų. Trumpai prieš patį karą, aš stačiai insistavau tuometiniam Ministrui Pirmininkui generolui Černiui, kad tuojau sudarytų slaptą komisiją paruošiamiems dar -

bams atlikti, įspėdamas jog karas tarp mūsų kaimynų Vokietijos ir Lenkijos gali prasidėti kiekvieną dieną. Užsienių gi Ministerijai siūliau laikas nuo laiko lansuoti spaudoje žinučių, kuriuos ^{formaliai} nebūtų priešingos Lietuvos neutralumui, bet faktinai prisidėtų prie Vilniaus klausimo atgaivinimo viešosios opinijos akyse. Tikėjau, kad vokiečių propaganda, suinteresuota prieš Lenkiją, tas žinutes pagelba savo milžiniško propagandos aparato paskleistų po visą pasaulį ir Vilniaus klausimas taptų tuoju vėl gyva tarptautine problema. Kai generolas Černius lyg ir rodė mano pasiūlymui pritarimo, susilaukiau iš Užs. Rkl. Min-jos pusės piktos pastabos neva savo įsistavimu ruoštis eiti į Vilnių sudaręs apie save germanofilo opiniją. Su p. Černium ir Užs. Rkl. M-ja kalbėjau 23-24 rugpjūčio, taigi vos keletą dienų prieš karą.

Priimti nusistatymą žygiuoti į Vilnių buvo, mano nuomone, visiškai nesunku, tik reikalinga buvo, kad Kaunas vertintų politinius įvykius realistiniais ir nesivadovautų sentimentais. Pirma, kiekvienam, kas nors šiek tiek moka politiniai galvoti, buvo aišku, kad Vilniaus iš Lenkijos geruoju neatgausime ir kad patys savo jėgomis jo taip pat neatvaduosime: tykojome jį atgauti proga kokio nors didesnio konflikto tarp Lenkijos ir jos kurio nors didžiojo kaimyno. Lenkų-vokiečių konfliktas buvo tam tikra proga. Antra, nusistatyti eiti į Vilnių buvo loginga dar ir todėl, kad iš anglų-prancūzų derybų su Maskva 1939m pavasarį ir vasarą buvo paaiškėję, jog Sov. Rusija reikalauja leisti jai prisijungti Pabaltijo valstybes. Taigi Sov. Rusija nebuvo Lietuvos draugas, nebekalbant jau apie nuolatinį komunistinį pavojų, kuris mums grėsė iš rusų pusės. Atbulai, kiekvieną toliau numatantį politiką, šis permanentinis pavojus mus stumė-stumė jieškoti atramos į kurią nors kitų dviejų mūsų kaimynų. Kadangi į Lenkiją atsiremti nebuvo tikslu, nes ji pati buvo, kaip nauja valstybė, silpnoka ir be to, turėjome su ja Vilniaus konfliktą, tai nieko neliko kito, kaip suartėti su Vokietija. Deja, šito viso buv. mūsų politikos vairuotojai nesuprato.

Prasidėjus lenkų-vokiečių karui, aš 1939m. rugsėjo 1 d. telegrafavau į Kauną, kad tuoju mobilizuotų mūsų ginkluotas pajėgas ir jas sutelktų tinkamoje vietoje neutralitetui ginti. Tai reiškė, jas sutelkti ties lenkų ir vokiečių armijų išoriniais sparnais, iš kur mūsų kariuomenė būtų galėjusi efektingai arba gintis, jei kuris mūsų kaimynų būtų mėginęs supti savo priešą per Lietuvos teritoriją, arba, laikui pribrendus, - žygiuoti į Vilnių. Mūsų politikai ir strategijai buvo tekusi lengva užduotis: iš lenkų-vokiečių karo operacijų eigos išskaityti momentą, kada būtų patogiausia nuoti įsakymą mūsų kariuomenei žygiuoti į sostinę. Ne peranksti, kad nesusidurus

su perdidelių mūsų pajėgoms iš lenkų pusės pasipriešinimu ir ne per-
vėlai, kad Vilnių neužimtų vokiečiai, arba, kad į jį neįsibrautų rūsai,
nes ir vieni ir kiti vėliau statytų Lietuvai savo sąlygas. Vienkart
pasisiūliau, kad gražintų mane į karių eiles, manydamas jog tokiuo mo-
mentu būčiau buvęs Tėvynei naudingesnis kariuomenėje...

Įvykiai lenkų-vokiečių karo lauke vystėsi žaibo greitumu. Juos
atydžiai sekdamas, aš kuo ne kas dien primindavau Kaunui nepraleisti
momento žygiui į Vilnių ir pakartotinai prašiau, kad atšauktų gegu-
žio 11 dienos instrukciją dėl 100%-nio neutraliteto ir autorizuotų
mane mums rūpimu reikalu išsiaiškinti su vokiečių Užs.Rkl.Min-ja. De-
ja sakyta instrukcija ne tik nebuvo pakeista, bet net nesusilaukiau
į mano sugestijas ją pakeisti jokio iš Kauno atsakymo. Spręsdamas iš
to visko, kad Užs.Rkl.M-ja ir bendrai Vyriausybė nueina klaidingu ke-
liu, rugsėjo 7 d. nusistačiau pradėti zondavimus pas vokiečius man
rūpimu Vilniaus klausimu savo iniciatyva ir savo atsakomybe. Rugsėjo
7 d. pasiunčiau karo attaché gn.št.pulk.Grinių į vok.Karo Min-ją pa-
siteirauti ar vokiečiai negalėtų suteikti jam žinių apie lenkų ka-
riškas pajėgas Vilniaus krašte. Pulkininkas gavo atsakymą, kad tuo me-
tu jokių rimtesnių lenkų kariškų pajėgų Vilniaus krašte nebėsa, iš-
skyrus paskirų atsargos bataljonų, pusiau apginkluotų ir be jokios
artilėrijos. Visa organizuota ir sumobilizuota lenkų kariuomenė esan-
ti jau prieš keletą dienų atitraukta į Lenkijos gilumą. Paskutinis
vienetas, butent viena divizija, baigiama atitraukti ir iš Suvalkų..
Nors karo attaché pulk.Grinius šioms, gautoms iš vokiečių, žinioms iš-
syk dar nenorėjo tikėti, bet gautos maž poros dienų iš mūsų pačių šta-
bo žinios apie padėtį Vilniaus krašte patvirtino, kad vokiečiai mus
neklaidino...

Priduodamas pulk.Grinius gautoms iš vokiečių štabo žinioms
reikiamos reikšmės ir jas skubiai perdavęs į Kauną, aš nusprendžiau
padaryti Kaunui ~~reikiamą~~ motyvuotą pasiūlymą, kad paskatinus pagaliau nusista-
ti eiti į Vilnių ir patiekiau visą planą, kaip tai atlikti ir kaip
mūsų žygį į Vilnių užmaskuoti politiniu stžvilgiu. Tą pasiūlymą pa-
rašiau ir jo reziume patelegrafavau Kaunui rugsėjo 8 d. po piet. Šio
istorinės reikšmės dokumento nuorašą čia pridedu.

Padaręs sakytą pasiūlymą, suėjau į kontaktą su vienu, Reicho
Užs.Rkl.Ministru ir artimu, asmenim, kad neoficialiai patyrus, kaip žiū-
ri į Vilniaus reikalą ir mūsų laikysena vokiečių užsienių politikos
atsakingas vairuotojas.

Paiškėjo mums nepaprastai svarbios reikšmės dalykai. Pirma,
kad jau per von.Ribbentropo pasikalbėjimus Maskvoje su Stalinu ir
Molotovu rugpiučio 23 d., t.y. proga rusų-vokiečių nepuolimo ir kon-
sultacijos pakto pasirašymo, buvo Vilniaus klausimas aptartas ir kad
abu mūsų didieji kaimynai - Sov.Rusija ir Vokietija - buvo vieningos

nuomonės, kad Vilniaus kraštas turi būti grąžintas Lietuvai. Antra, kad vokiečiai sutinka suteikti mums diplomatinės pagalbos išaiškinti Maskvos nusistatymą betarpiškai, jei tetai dar skaitome esant reikalinga. Ir Trečia, galėtų mums pagelbėti militariniai, jei kartais susidurtume su didesniu iš lenkų pusės pasipriešinimu užimant Vilniaus kraštą. Ketvirta, davė suprasti, kad už kelių dienų sovietų kariuomenė gali peržengti rusų-lenkų sieną ir kad beturime labai mažai laiko apsisprendimui. Pagaliau užtikrinėjo, kad mums jokių komplikacijų nei iš kur nekils, jei nusistatysime eiti į Vilnių.

Kežiūrint viso to, rugsėjo 11 d. gavau iš Uzs.Rkl.M-jos telegramą, iš kurios paaiškėjo, kad gegužės 11 dienos instrukcija tebelsikoma galioje ir kad pasilieka prie neutraliteto.

Rugsėjo 13 d. išpėjau Kauną, kad apie 16 rugsėjo galima laukti jog raudonoji rusų armija peržengs lenkų-rusų sieną ir puls Lenkiją iš savo pusės. Rugsėjo 15 d. gavęs šios žinios patvirtinimą, pasiūliau Kaunui tuč tuojau duoti įsakymą mūsų kariuomenei užimti Vilnių, kol jo nepagrobia Sov.Rusija.

Rugsėjo 16 d. grįžo iš Kauno per Stockholmą mano dipl.kurjeris, kurį buvau pasiuntęs į Kauną rugsėjo 9 d. su paduotu aukščiau istoriniu mano pasiūlymu eiti į Vilnių ir atvežė [piktą, p. Bizausko pasirašytą ir judviejų su p. Turausku drauge susatytą, laišką, kuriame padaryta man mane stačiai užgaunenčių asmeniniai priekaištų. Juos prideramai atrėmęs, tą pačią dieną telegrafavau į Kauną prašydamas atleisti mane iš Lietuvos Pasiuntinio pareigų. Vienkart su atstinkamu lydraščiu pasiūčiau formaly prašymą tuo reikalu Respublikos Prezidentui. Prašyme nurodžiau jog pasireiškus tarp manęs ir Uzs.Rkl.M-jos Centro pažiūrų skirtumui pagrindiniuose Lietuvos užsienių politikos klausimuose, ypač Vilniaus krašto vadavimo reikalu, neb galiu atstovauti Berlyne mūsų Uzs.Rkl.M-jos Centro politinei linkmei, kurią iš savo sąžinės, patriotinės pareigos ir įsitikinimo laiku esant klaidinga...

Rugsėjo 17 d. anksti rytą raudonoji rusų armija peržengė rusų-lenkų sieną. Jeigu neklystu, tą pačią dieną Lietuvoje buvo paskelbta mobilizacija. Bet tai buvo jau per vėlu, nes 19 rugsėjo sovietai, nesutikę iš lenkų pusės jokio rimtesnio pasipriešinimo, jau pasiekė Vilnių. Taigi atsitiko tai, ką aš buvau numatęs net 5 mėnesius prieš lenkų-vokiečių karą ir ko aš už vis daugiau prisibijojau...

[I visą tai, ką aš pats siūliau ir ką pranešiau patyręs kš Berlyne, Kaunas, tikriau pasakius mūsų Uzs.Rkl.M-jos Centro galvos, tuomet p. Bizauskas su p. Turausku, žiūrėjo, kaip nukreiptą prieš Lietuvą iš vokiečių pusės piktą intrygą. Dar blogiau. Apie vokiečių pritarimą, kad eitume į Vilnių buvo pranešta mūsų Pasiuntiniams Paryžiuje ir Londone, pavedant jiems pazonuoti, kaip pažiūrėtų į tai tų sostinių Vyriausybės, jei Lietuva nusistatytų į Vilnių žygiuoti. Aš apie tokios telegramos

pasijuntimą, visai nebuvo orientuotas. Kažkokių būdu ją perėmė vokiečiai. Po pasėkoje rugsėjo 17 d. buvau iššauktas į auswaertiges Amtą pas Politikos Departamento Direktorių, kuris padarė man Reicho Vyriausybės vardu labai pikty priekaištų, pabrėždamas, kad Vokietija rodė Lietuvai geros valios ir draugingumo, kad mes tai panaudojome pranešimui jos priešams Prancūzijai ir Anglijai ir kad tokiomis sąlygomis Reichas nebeturi jokio intereso tame, kaip Vilniaus klausimas bus išspręstas. Iš savo pusės dėjau milžiniškų pastangų šį eskudų ir mūsų santykiams su Vokietija begal žalingą atsitikimą kaip nors sušvelninti. Tam dalykui pasikalbėjimo su Politikos Direktorium neužteko. Po to dar du kartus buvau iššauktas pas patį Reicho Užs. Rkl. Ministrą von Ribbentropą, į Vyr. Vok. Karo Vadybės buveinę fronte...

Per pirmą pasimatymą, kuris įvyko rugsėjo 19 d., von Ribbentrop patvirtino man visą, ką prieš tai buvau patyręs Vilniaus reikalu iš jo patikėtinio neoficialiu būdu. Man užsiminus ar per numatomas naujas derybas su Sov. Rusija nebūtų galima Vilniaus klausimo vėl kaip nors iškelti, von. Rib. atsakė sausiai, kad tuo tarpu jis dar neturįs galutinio nusistatymo ar tai bus galima, atsižvelgiant į padėties pakitėjimą, t. y., kad ~~kažkažka~~ Vilnių jau užėmė rusai.

Per antrąjį pasimatymą, kuris įvyko porą dienų vėliau, t. y. rugsėjo 21 d., butent Zoppote, von Rib. pareiškė, kad jis mums rūpiną reikalą pergalvojo ir mano, kad per būsinčias neužilgo derybas su Maskva bus galima paliesti ir Vilniaus problemą, atsižvelgiant į tai, kad pasirašant nepuolimo ir konsultacijos paktą rugpjūčio mėn. rusai buvo vienos su Vokietija nuomonės, kad Vilnius turi būti grąžintas Lietuvai. Bet ta proga von. Rib. davė man suprasti, kad Lietuva lyg įeina į Vokietijos politikos orbitą bei sudaro Vokietijos įtakos zoną. Mes esą turį įvertinti savo padėtį realiai: mums esą svarbu išlaikyti savo nepriklausomybę, Vokietija gi irgi yra suinteresuota, kad Lietuva išsilaikytų, nors, rusams užėmus Vilnių, padėtis žymiai pakitėjusi.. Ponas von. Rib. išreiškė pgeidavimą skubiai pasimatyti su mūsų Užs. Rkl. Ministru p. Urbšiu. Aš buvau tuo nudžiugintas ir pažadėjau von. Rib. asmeniškai tą pačią dieną skristi į Kauną paveikti Vyriausybę, kad p. Urbšys neatidėliojant pakvietimu pasinaudotų...

Rugsėjo 22 d. po ilgesnio pasitarimo pas Respublikos Prezidentą, kur ir aš dalyvavau, buvo nusistatyta, kad p. Urbšys von. Rib. pakvietimą turi priimti. Be to, buvo priimtos ~~kažkažka~~ gairės kurių p. Urbšiu laikytis pasikalbėjime su von. Rib. Deja, nusistatyta dar kartą pabrėžti Lietuvos neutralumo politiką. Asmeniškai aš tam ypatingai nebesipriešinau, suprasdamas jog rusams Vilnių užėmus jau yra

susidariusi visai skirtine padėtis, palyginus su ta, kuri buvo prieš tai: Vilniaus gražinimas daugiau priklausė nuo Sov. Rusijos malonės, negu nuo Reicho paramos. Tikėjau, kad p. Urbšius nuvykus pas von Rib. konkrečiau pasiūkės ką reikšis "įtakos zoną", apie kurią von Rib. buvo man minėjęs ir ko aš pats negalėjau išaiškinti, nes man iš Kau- no buvo kuogriežčiausiai uždrausta leisti su von Rib. byle ko - kius gilesnius pasikalbėjimus bei statyti jam kokius klausimus ar jo ko nors prašyti.. Deja, p. Urbšius padarė didelę klaidą. Pranešda - mas Vokietijos Pasiuntiniui apie savo sutikimą vykti pas von Rib., jis atskleidė ir tai su kokiu nusistatymu jis pas von Rib. vyks, t. y., kad Lietuva ir toliau laikosi neutralumo... Po to, pasimatymas su Reicho Užs. Rkl. Ministru taip ir nebevyko.... o Lietuva pasekoje rūsų-vokiečių susitarimo dėl pasidalinimo interesų zonomis, pasira- šyto rugsėjo 28 d., iš vokiečių "įtakos zonos" staigiai pateko į sovietų įtakos zoną....

Žygiavimui į Vilnių aš, kaip matyti iš to, kas aščiau buvo čia paduota, buvau nustatęs laiką su nepaprastą preciziją: nuo 8 iki 15 rugsėjo. Deja, mano patarimų buv. mūsų politikos vairuotojai ne- paklausė. Atsisakydami nuo žygio į Vilnių, atsisakė ir Reicho para- mos Lietuvai išsigelbėti nuo sovietiškaikomunistinio pavojaus. Toks iš mūsų pusės neryžtumas, pagrįstas noru būti gudresniu už gudrą, Lietuvos politinį svorį vokiečių akyse nepaprastai numušė. Mūsų pasi- rodėme kažkokiais lepšiais, kad per 20 su viršum metų dainavę Vil- niaus dainą ir Vilnių laikę savo aščiausiu idealu, pamiančiu mo- mentu pasigailėjome kraujo lašo tam idealui atsiekti savo ranko- mis.. Dar blogiau, kad apie vokiečių parodytą mums palankumą ir ge- rą valią mums pagelbėti, buvo pranešta Vokietijos priešams. Tai bu- vo tikra beprotystė, kuri pakirto pas vokiečius pasitikėjimą mu- mis, kaip valstybės vyrais. Čiaip taip šią klaidą užtušavus, buvo pa- daryta netrukus ir kita, jau Lietuvai mirtina, klaida, kad nors pa- skutinėje minutėje buv. mūsų politikos vairuotojai nesusorienta- vo, jog neutralitetas tose aplinkybėse, kokiose tada Lietuva buvo, buvo ne išganymas, bet priešastis pražuties..

Neturiu čia jokio specialaus intereso vokiečius užstoti, bet jaučiu moralinę pareigą atvirai pasakyti, jog skaitau, kad iš vokie- čių pusės buvo iki atstatinkamo momento padaryta ~~man~~ labai daug ir parodyta mums daug geros valios, kad Lietuvą nuo sovietiškaikomunistinio tvano išsaugojus. Tik mūsų buv. politikos vairuotojai ta vokiečių pagelba patys nenorėjo pasinaudoti. Žygiuodami į Vilnių, mes būtume savo krauju, pralietu prieš bendrą priešą, sentykius su Reichu taip sustiprinę, kad jam būtų buvę politiniai-psichologiniu atžvilgiu neįmanoma daryti byle kokių nuolaidų Sovietams už Lie-

~~skirtas~~ už Lietuvos nugaros...

[Tatsisakius nuo žygio į Vilnių ir užleidus sostinę mūsų raudonajai armijai, mūsų buv. politinė vedovybė davė Sov. Rusijai į rankas užstatą, kuriuo pasiremiant jie galėjo daryti spaudimą į Reichą ir primesti Lietuvai tokias sąlygas, kokias jie panorėjo. Tie, kas prėšinosi žygiui į Vilnių ir suartėjimui su Vokietija, turi šiaandien, kada matome prie ko mus bailių ir štrausų politika privedė, susiduoti sau į krutinę ir tarti mea culpa, bet neįterinėti kitus Lietuvos pražudyme nusikaltus. Deja, dar esama pas mus ir dabar salioninių politikų, kurie norėdami užtušuoti savo klaidas, vis dar drįsta tvirtinti, kad vokiečiai vistiek būtų ^{Lietuva} perleidę Sovietams, jei ir būtume į Vilnių žygiavę. Tai yra pigus pasakymas. Ginčytis dėl tokio teoretinio tvirtinimo nėra jokios prasmės. Pažymėsiu čia tik tiek, kad tuo metu, kada Lietuva iš vokiečių politikos orbitos slydo į sovietiškąją zoną, Reicho visą kariuomenę, kuri buvo sutelkta prieš Lenkiją, dar tebebuvo Etyuose ir Sovietai tuomet nebuvo dar tokie drąsus, kaip kai kam, karinės padėties arčiau nežinančiam, galėjo atrodyti. Bet visą mūsų nelaimė buvo tame, kad mūsų politikos vairuotojai buvo pamiršę seną patyrimą, jog laisvės tautai niekas veltui neduoda ir kad už idealus tenka kovoti. Mūsų turėjome gražų idealą - Vilnių. Už jį ištvermingai kovojome politinėmis priemonėmis, bet kada atėjo momentas pakelti ginklą - supasavome. Rugsėjo mėn. pradžioje, kada aš insistavau duoti įsakymą kariuomenei eiti į Vilnių, buv. tuomet generolo Černiaus vyriausybė, pačiam R. sp. Prezidentui p. A. Smetonai palaiminant, nusprendė to nedaryti ir siekti Vilniaus vien taikiomis priemonėmis. Jį Sov. Rusija mums, tiesa, taikiu būdu gražino, bet vienkart ir įbruko Lietuvai piktų nuodų taurę - sovietų kariuomenės garnizonus mūsų teritorijoje ir savytarpinės pagalbos paktą. Tai mus ir privedė prie pražuties...

[Neitralumo politika, kurios laikėsi buv. mūsų krašto vairuotojai ir kurią jie taip garsiai anuomet reklamavo, kaip neva labai protingą ir vienitėlei teisingą Lietuvai, kaip mažam kraštui, nebuvo pagrįsta realiais ir aktualiais Lietuvos interesais, bet teoretiniu spėliojimu, kuo šis karas galėtų pasibaigti. Kadangi to iš anksto niekas atspėti negali, tai, kad niekam nenusidėjus, ir buvo nusistatyta laikytis pasyviai akyvaizdoje viso to, kas darėsi ne tik toliau Europoje, bet ir Lietuvos pašonėje. Buvo naiviai tikima, kad niekas Lietuvai negalės pikto padaryti, jei ji niekur nepridės savo pirštų: buvo į neitralitetą žiūrima, kaip į dalyką, kuris lyg pats savime būtų teikęs Lietuvai teikalingo išorinio saugumo. Vieton to, kad išnaudojus Lietuvos valstybinės egzistencijos išsaugojimui politinius faktorius, kurie formavosi pačios Lietuvos pašonėje ir lėmė jos likimą, buvo gaišinamas brangiausias laikas tuščioms teoretinėms

[diskusijoms

apie karo pabaigos eventualumus. Lietuvos interesai, pirmoje eilėje Vilniaus vadavimo reikalus, ir net pati Lietuvos valstybės egzistencija buvo subordinuojami kažkokiems neapčiuopiamiems politiniams faktoriams beitolimų nuo Lietuvos kitų valstybių interesams ir propagandos viliojimams. Tokia politika nebuvo reali ir todėl ji privedė Lietuvą prie pražuties..].

Faktas su Sov. Rusija, primestas Lietuvai prieš jos norą, ant tiek supančiojo mums rankas, kad ^{buv. mūsų politikos vairuotojai} ~~ne nebėdarys~~ jieskoti kėliū, kaip nuo sovietų kariuomenės garnizonų nusikratyti. Visi jautė, kad svetimos, ypač dargi raudonos, kariuomenės garnizonų buvimas mūsų teritorijoje yra Lietuvai begal pavojingas dalykas. Bet buv. Vyriausybė, aplinkybių verčiama, skleidė visuomenėje dirbtina optimizmą, kad nėra nieko baisaus. Bemulkindama kitus, pati tam pradėjo tikėti. Jokie pasiūlymai bandyti iš kalno pasiruošti didesnei nelaimėi į ją neveikė: Vyriausybė tiems pasiūlymams buvo kurčia. Ji bijojo ką nors daryti, kad nenusidėjus Sov. Rusijai ir neužtraukus ant savęs ir Lietuvos rusų nemalonės. Teks taikymasis nieko nepagelbėjo. Jis tik buvo begal žalingas ta prasme, kad prisidėjo prie visuomenės užsnadinimo. To pasekoje imta net vadovautis iliuzijomis, kad Sov. Rusijoje jokie komunizmo faktinai nebėsa ir kad iš čia mums jokie pavojaus negrėsia. Kavinėse buvo diskutuojama, kad geriau patekti po rusais, neg po vokiečiais. Tik kada p.m. gegužės mėn. Sovietai pradėjo jieskoti priekabių ir birželio m. 14 d. pastatė ultimatumą, pareikalaudami atstatyti teisėtą Lietuvos vyriausybę ir įsileisti į Lietuvą neribotą sovietų kariuomenės skaičių, visuomenės akys atsivėrė: [visi suprato, kad kraštas tapo nuvairuotas į sovietiškaikomunistinę prarają]. Deja, jau buvo pervėlu padėti gelbėti. Kadangi iš antrojo mūsų kaimyno - Vokietijos - jokie užsitikrinimo iš paremos nebuvo pasirūpinta gauti, tai buv. mūsų krašto vairuotojai patys sugniužo iš baimės nuo skaitlingos raudonosios armijos ir be mažiausio pasipriešinimo užleido Lietuvą raudonajam rusų okupantui. Kuo jie pateisins prieš istoriją, tokį negarbingą savo pasielgimą ir kuo atpirks savo nuodėmes, už kurias dabar mūsų tauta, patekusi po raudonųjų jungu, turi taip skaudžiai ir nekeltai kentėti]?...

Leidau čia sau plačiau apsistoti ties praeties klaidomis ir mano pastangomis paveikti buv. mūsų krašto vairuotojus, kad jų būtų išvengta, skaitydamas, kad tai pagelbės Tamstai, Pone Firmininke, ir Lietuvai Gelbėti Tarybos nariams geriau suprasti mano tolesnius planus [kaip atgauti tai, ką taip lengvapėdiškai pražudė buv. mūsų krašto politikos vairuotojai] - kaip ir kokiomis priemonėmis Lietuvos valstybę vėl atstatyti.

Aišku yra kiekvienam, kad vien savo priemonėmis Lietuvos neatstatysime, nes esame persilpnė, kai galėtume kam nors, o ypač mūsų kraš-

to okupantui, ką nors diktuoti. Tat tenka jieškoti pagalbos iš kitur. Bet kur jos rasti? Ar jieškoti jos šalyje, kuri karą laimės ir leukti kol šio karo laimėtojas paaiškės, ar jau dabar priimti nusistatymą ir ką orientuotis? Štai eilė klausimų, kuriuos nelengva duoti atsakymą.

Lietuvos valstybės atstatymo požiūriu mums yra ne tiek indomu iš anksto žinoti kuri kariaujančiųjų pusių laimės karą, nes to ir pačios kariaujančios šalys nežino, o tik tiki į savo ginklų laimę-kiek tai, kas galėtų Lietuvą nuo bolševikų okupacijos pasiluosuoti ir kas turėtų ar turėtų realaus, o ne vien platoniško, intereso pagelbėti Lietuvai atstatyti ant savo kojų.

Paanalizavus klausimą minėtais dviem požiūriais, priešime loGINGOS išvados, kad tokie šalimi galėtų būti tik Vokietija. Jos režimas yra antipodas komunizmui. ~~xxxxxxx~~ Vienas pagrindinių nacionalsocializmo tikslų yra komunizmo sunaikinimas ir jo, kaip baisiausio nuodo, kuris dezorganizuoja ūkį, pakerta produkciją, užmuša pas žmones norą dirbti ir kurti materialines gerybes, užgniaužia žmonių laisvę, slopina religiją, vienu žodžiu - stumia žmoniją į materialinį ir dvasinį skurdią, išrovimas iš pat šaknų, kur jis bebūtų. Antra, žinau ir neturiu jokios abejonės, jog Vokietija turi intereso, kad Lietuva vėl taptų savystovi valstybė. Lietuvos įjungimas į Sov. Rusiją įvyko prieš Vokietijos valią. Vokietija tam negalėjo pasipriešinti tik dėl to, kad turi surištas rankas Europos Vakaruose ir yra aplinkybių priversta skaitytis su Sov. Rusija, iš kurios ji gauna sau reikalingų maisto produktų, ypač grūdų, ir žaliavų karo industrijai, svarbiausia degamųjų skysčių...

Iš kitos pusės, taip pat nesabejoju, kad turi Lietuvai simpatijų ir priešingoji Vokietijai kariaujančioji pusė, t.y. Anglija, už kurią stovi Amerika ir daug kitų šalių su demokratiškais režimais. Tik kyla pagrįstų abejonų, ar Anglija, laimėjusi karą, norės ir galės Lietuvai realiai pagelbėti atstatyti savo valstybę. Laimėjusi karą ji pati bus labai nuvargusi, turės nepaprastų sunkumų pertvarkyti Vokietiją pagal anglių politikos kurpalį. Teikimas pagalbos Lietuvai, reikštų Anglijos karą Sov. Rusijai, nes rūsai, kartą Pabaltėje įsitvirtinę, taigi ir Lietuvoje, geruoju, vien tik sulig kieno nors pareikalavimo, iš tų kraštų nepasitrauks. Man atrodo per daug fantastiniu dalyku, kad Anglija užsibrėžtų tikslą, šį karą laimėjusi, dar kariauti su Sov. Rusija. Tiesa, Anglija yra įsipareigojusi padėti Lenkijai. Bet, ant kiek esu girdėjęs, nei vienas rimtas anglių politikas ne nemano atstatyti tokią Lenkiją, kokią ji buvo prieš dabartinį karą. Bet Lietuva nėra Anglijos sąjungininkė. Nuo Lenkijos eventualaus atstatymo Lietuvai nei kiek nebus šilta. Atbulai, Lenkija, atsistojusi ant kojų kad ir anglių pagalba, gali vėl pradėti pūstis ir siekti primesti Lietuvai uniją. Tokiame atsitikime vėl galėtų kilti mums pavojaus iš lenkų pusės. Kad prieš jį atsispirus, manau, tektų jieš-

koti pagalbos ne kur kitur, kaip pas vokiečius, kaip tat buvo 1918-1920 metais..

Išvada iš to viso seka, kad reali pagalba iš anglų pusės yra labai problematinis dalykas. Be to, ji pasidarytų įmanoma tik Anglijai laimėjus karą ir susikirtus ginklais su Sov. Rusija. Kuo šis karas gali pasibaigti niekas iš anksto nežino. Taigi tektų laukti iki karo pabaigos ir nebunant tikram ar reikiamos pagalbos iš anglų pusės tikrai galime tikėtis.

Kas kita Vokietija. Visų pirma tenka pažymėti, jog ji yra mūsų petarpiškas kaimynas, su kuriuo turime bendrą sieną. Todėl, jei tik panorėtų, galėtų kiekvienu momentu rūsus-bolševikus iš Lietuvos išvyti. Bet ji to dabar nenori, kaip jau minėta, dėl jos dabartinių santykių tikriau pasakius politinio flirtu su Sov. Rusija.

Kad išsiaiškintus ar eventuali pagalba iš Vokietijos pusės Lietuvai nuo bolševikų apvalyti ir Lietuvos valstybę atstatyti yra realiai pagrįsta, tenka paanalizuoti ką reiškia dabartiniai rūsų-vokiečių santykiai tikrumoje ir bendrai kokie yra Vokietijos planai.

Pradedant nuo paties Hitlerio viešų pareiškimų ir baigiant eilinio vokiečio, vokiečių propagandos apkvaršyto, nuomone, oficiali vokiečių karo politikos tezė yra tokia: pirmiausia sutriuškinti Britų salas; po to pertvarkyti Europos kontinentą pagal vokiškąjį skonį. Prieleidus, kad vokiečiams pavyksta Britų salų pasipriešinimą nugalėti, seka iš to išvada, kad po to Europos kontinentas būtų kažkaip naujai pertvarkomas. Kaip vokiečiai praktiškai Europą pertvarkys, šiandieną dar nėra pakankamai paaiškėję. Tai tėra tik mestas lozungas, kad sužadinus vilčių pas tuos, kurie esama padėtimi yra nepatenkinti. Tai taikytina ir Lietuvai. Bet ant kiek tenka iš įvairių vokiškų šaltinių patirti, nėra jokios abejonės, kad vokiečių vaizduojamas Europos pertvarkymas nesiribotų vien naujų tarp Europos valstybių sienų nustatymu. Pirmoje eilėje vokiečiams rūpi toks Europos antžeminių ir požeminių materialinių išteklių paskirstymas tarp valstybių, kad Vokietijai Europoje dominuojant, ji, Europa, galėtų gyventi ir prosperuoti pasiremama vien čia pat Europos kontinente esamais materialiniais ištekliais. Deja, tų išteklių neišsemiami kiekiai randasi ne Vakarų, bet Rytų Europoje - Sov. Rusijoje. Kitaip sakant, be Sov. Rusijos pertvarkymo, Nauja Europa, kaip ją sau išsivaizduoja vokiečiai, darosi neįmanoma. Susitarimo keliu, kaip praktika parodo, Sov. Rusijos išteklių panaudoti bendram Europos labui nėra galima, nes sovietiška-komunistinis režimas sakytoje šalyje nepajėgia ~~įsivystyti~~ išvystyti to didelio krašto produkcijos. Tat nelieka kitos išeities, kaip minėtą raudonąjį režimą išsprogdinti: jei negalima to atsiekti iš vidaus, tai - padiktuojant iš viršaus, svetimo ginklo pagalba, suskaldant Sov. Rusiją į eilę savystovių valstybių, kurios nusi- lenktų Vokietijos reikalavimams.. Apie tai, kad Vokietija kada nors pa-

suka prieš Sov. Rusiją, čia čiulba visi švirbliai: vieni tvirtina, kad tai gali įvykti net greičiau, kaip kad galima tikėtis; kiti - kad dabartiniai "draugingi" santykiai tarp Vokietijos ir Sov. Rusijos dar gali ilgai užsitęsti. Mūsų politikos požiūriu svarbu yra, kad pasikeitimų šioje Europoje dalyje tikrai dar bus...

Vokiečių noras pirm apsidirbti su savo priešais Europos Vakaruose ir tik po to imtis spręsti problemas Rytuose, yra visai suprantamas dalykas, nes strateginiai sumetimai nepataria Vokietijai turėti išsyk du frontus: vieną - Vakaruose ir kitą - Rytuose. Visai kas kita, ar tą savo norą pavyks vokiečiams praveisti. Tai priklauso nuo jų vienu, bet ir nuo kitų, ypač nuo tolesnio politinių ir karinių įvykių vystymosi. Tuos įvykius seka visi. Ypač juos seka betarpiškai suinteresuota Sov. Rusija, kuri mato Vokietijoje sau mirtiną priešą, nors šiandieną su juo ir paktuoja....

Rūsų - vokiečių dabartiniai santykiai nėra tikras dalykas. Jie yra pagrįsti ne nuoširdžiu kolaboravimu, bet noru vienas antrą prigauti. Vokietijos ir Sov. Rusijos interesai iš esmės yra visai priešingi vieni antriems. Jau buvo minėta kokie yra Vokietijos interesai atžvilgiu Sov. Rusijos: Vokietija yra suinteresuota gauti iš rūsų grūdų, benzino ir žaliavų karo industrijai tik tiek ilgai, kol jos rankos tebėra surištos Europos Vakaruose. Kai dėl Sov. Rusijos, tai ji jaučiasi aplinkybių priversta tas gerybes Vokietijai tiekti prieš savo tikrąjį norą, net limutuodama tų gerybių poreiklavimą pas save. Sov. Rusija turi tai daryti iš baimės, kad Vokietija jau dabar pat nepasuktų į Rytus. Militarinių jėgų ji turi tam sumobilizavusi užtektinai. Sov. Rusija siekia tik laimėti daugiau laiko ir skatina Vokietiją vis daugiau įsivelti į sunkias karo operacijas Europos Vakaruose, kad ten nutekintų daugiau vokiško kraujo ir tuo pat daugiau išskvotų nacionalsocializmo energijos. Tikrasis Sov. Rusijos tikslas yra ne padėti Vokietijai, bet nusilpninti karo pagelba Vakarų Europos valstybes ant tiek, kad vėliau pati galėtų diktuoti šioms valstybėms savo sąlygas bei išplėsti komunizmą visoje Europoje, ar net visame pasaulyje...

Vokietija, iš savo pusės, minėtus Sov. Rusijos plenus puikiai pamato. Ji ~~nik~~ žais su Sov. Rusija tiek ilgai, kiek jai pačiai tatau yra reikalinga ir kiek tatau leis jos vidaus padėtis. Plakdamas savo laiku Čekoslovakiją už jos draugingus santykius su Sov. Rusija, pats Hitleris kartą pasakė, kad tas, kas paktuoja su komunizmu, nuo komunizmo geli ir žūti. Tuos žodžius kiekvienas vokiečys dar gerai atsimena. Todėl nacių partijoje yra pasireiškusios labai ryškios dvi tendencijos: viena - baigti flirtą su Sovietais ir duoti jiems į sprandą, nebelaukiant karo pabaigos Europos Vakaruose, ir antra - dar delsti. Bet juo ilgiau delsiama, juo eiliniui vokiečiui, ypač darbi-

bininkui, darosi vis sunkiau atskirti baltą nuo juodo: kuo skiriasi nacizmas nuo komunizmo. Tai yra pavojingas dalykas. Bet vidaus saugumas visą tai gerai matė ir todėl Hitleris ir kiti nacių vadai pastaruoju metu vis daugiau kreipia dėmesio į plačių gyventojų masių nuotaikas; stengiasi jas taisyti ne tik skambiomis, pro socialistinėmis kalbomis, bet kitokiomis realesnėmis priemonėmis, pav. maisto ir darbo sąlygų visokiais pagerinimais. Asmeniškai aš skaitau, kad komunizmo pavojaus iš vidaus Vokietijai tuo tarpu nėra, bet žaidimas su Sovietais galėtų pasidaryti vokiečių vidaus frontui pavojingas, jei karo lauke pradėtų Vokietijai nebesisekti. Visi režimai nuo perdidelio įtempimo pamažu susidėvi. Dėvėsi ir dabartinis Vokietijos režimas, bet iki jo ~~xxx~~ galutinio susidėvėjimo dar yra toli ir būtų neatsargu pasiduoti Vokietijos priešų propagandai, kuri gal tvirtina, kad čia einama prie komunizmo ar kitokio vidaus sukrėtimo. Jei kada nors prie kokio nors vidaus sukrėtimo ir prieitų, tai dar ne taip greitai ir tai būtų ne komunizmas. Vokiečių tauta yra per daug patriotinga, per daug disciplinuota, per daug praktiškai žiūrinti į gyvenimą, o jos inteligentija, ypač karininkai, mokslininkai ir politikai per daug aktyvus, kad sunku sau išsivaizdinti, kad jie prileistų kraštą prie vidaus suirutės komunistinės epidemijos forma. Jei dabartiniam naciškam režimui būtų lemta nuo valstybės vairo pasitraukti, ko šis režimas lengvai nepadarys, tai į jo vietą tuojau atsirastų kitas režimas, kuris sugebėtų palaikyti krašte tvarką. Pagaliau, pačios Vokietijos istorija parodo, kad vokiečių tauta revoliucijų nemėgsta: esant reikalui keičia vidaus padėtį greitai ir tvarkingai. Po nacių greičiausia stotų Vokietijos prišakyje išslyk koks nors pasiūlymėjęs generolas, kuris restauruotų krašte monarchiją. Bet tuo tarpu tai tėra teoretinis speuliojimas, kol kas visai net neaktualus...

Lietuvos padėties pakitėjimas priklausys nuo tolesnės rusų-vokiečių santykių raidos. Kažangi tie santykiai nėra nuoširdūs, tai čia gali dar įvykti visokių pakitėjimų ir net siurprizų. Man, pavyzdžiui, nesudarytų jokio netikėtumo, jei Reichas, dabar taip ryškiai akcentuodamas ruošimosi pulti Britų salas, po šios propagandos skraiste staigiai pasuktų visai į priešingą pusę, butent, į Europos Rytus, kiek suklijavęs situaciją Balkanuose. Jug ir Napoleonas, kaip yra žinoma, ruošėsi pulti Angliją, o iš tikrųjų nužygiavo prieš Rusiją 1812 metais. Esama daug duomenų už tai, kad ir Hitleris gali būti aplinkybių priverstas pasekti Napoleono pėdomis. Santykius su Sov. Rusija vokiečiai toleruoja tik iš bėdos. Bet jie juos kenčia sukandę dantis. Sov. Rusija moka dabartinę Vokietijos padėtį išnaudoti, bet tuo ji vis daugiau Vokietijai įgrįsta. Vokietijos pakantumas kada nors turės išsisemti. Kai dėl militarinio pasirengimo Rytuose, tai jis jau

seniai vokiečių yra padarytas: prieš Sov. Rusija sutelkta ir laikoma tiek kariškų jėgų, kad veikamai gali būti pradėti kiekvienu momentu. Jaučia tai ir Sovietai, todėl iš savo pusės yra ėmėsis statinkamų karinių pasirengimų. Bet, deja, raudonoji armija ne sapne negali lygintis su vokiečių kariuomene. Kylus ginkluotam susikirtimui, ji ištaškytų raudonosius rūsus, kaip kietas akmuo ištaško vandenį. Ant kiek pažįstu raudonosios armijos militarinę vertę, skaitau, kad vokiečiai galėtų rūsus nugalėti dar greičiau, kaip nugalėjo Lenkiją. Jiems ne nereikėtų žygiuoti iki Maskvos, kaip tai turėjo padaryti Napoleonas, nes po pirmo smūgio, raudonajai armijai išsibėgijus, subirėtų ir visa Stalino sistema, kurios gyventojai nekenčia ir tik laukia progos nuo raudonojo teroro nusikratyti byle kokia kaina. Žinios apie sovietų kariuomenę iš Lietuvos, parodo, kad daugelis net jos vadų visai ne nemano vokiečiams pasipriešinti: laukia vokiečių puolimo tik tam, kad ta proga suvedus lengviau savo sąskaitas su Stalino režimu. Kariuomenė, kurios vadaai panašiai galvoja, nėra joks kariškas instrumentas, jokia pajėga, nežiūrint kaip ji bebūtų skaitlinga ir apginkluota. Raudonoji rūsų armija laikosi ne gilia ideja ar patriotizmu, bet paskutiniosios rūsies teroro disciplina ir šnipų-komisarų bei politrukų sistema...

Galimas dalykas, kad Vokietija padarė klaidą, kad nepasuko į Rytus pernai, tuojau po Prancūzijos nugalėjimo. Ji lyg užsibrėžė pirmą suvesti sąskaitas su Anglija. Bet, atrodo, kad Britų salų užėmimas jei nebus taip lengvas dalykas. Gal militariniu atvilgiu desantas iš atviros jūros į krentus, energingai geros kariuomenės ginamus, išviso yra neįkandamas. Gyvenimas tai turės parodyti, nes iš istorijos tėra žinomi priešingi pavyzdžiai. Amerikos pasiryžimas tiekti Anglijai neribotame kiekyje ginklų, municijos, lėktuvų ir t. t. žymiai sustiprina Britų salų gynimą. Tai gali karą labai ilgai uždelsti. Gali susidaryti tokia padėtis, kad nei vokiečiai Anglijos, nei anglai Vokietijos negali militariniai perblokėti. Bet karui su Anglija užsitęsus be galo, Vokietijai vis daugiau pasidarytų sunku išspręsti krašto maitinimo problemą ir bentrai ginkluotų pajėgų aprūpinimą visomis karo reikmenomis. Ši aplinkybė verstų vokiečius, net nebelaukiant karo galo, patvarkyti Europos kontinentą taip, kad jis pavirstų Vokietijos mobilizuotų jėgų ir gyventojų tiekimo baze. Kitaip sakant, organizuoti produkciją. Kas savo ruožtu verstų Vokietiją suteikti okupuotiems kraštams nors kiek daugiau laisvės, be kurios žmonės neturi noro dirbti ir produkuoti, irintis Sov. Rusijos pertvarkymo. Iš to seka, kad karo užsidelsimas Vakaruose, t. y. prieš Angliją, Rytų problemų sprendimą ne atideda, bet verčia vokiečius jų sprendimą pagreitinoti..

Vienokiais ar kitokiais sumetimais Vokietija, atrodo, turės su Sov. Rusija susikirsti. Kada ji pajus reikalą tai padaryti, niekas jai iš šalies to nenurodys: ji spręs apie tai pati ir savo intresų

stumiama. Mums ir kitoms tautoms, kurios tik laukia momento, kaip nuo sovietiška komunistinio teroro nusikrėtyti, terūpi vienas dalykas: ar Vokietija, žygiuodama į Rytus, suteiks mums ko trokštame, t.y. išlaisvinimo iš sakyto teroro, ar pati uždės mums savo jungą. Ant ^{kiek} asmeniškai iš įvairių šaltinių tenka man girdėti, vokiečiai Lietuvos atžvilgiu yra nesistatę teigiamai: žiuri į ją su užuojauta ir rodo neabejotino palinkimo ir noro, kad Lietuva vėl taptų valstybe. Intymiuose pasikalbėjimuose, kurių čia turiu su artimesniais man asmeniškaisiais pažįstamais, įvairių vietų pareigūnais, jie iki šiol net nestato jokių sąlygų. Gal tai iškilis, kada reikalas bus daugiau pribrendęs. Be to, zondavimai, kurių čia darau, yra grynai privatus, neoficialaus pobūdžio ir juos negalima skaityti pikru ir galūtinu dalyku. Čia apie juos užsiminiau tik todėl, kad juos laikau vistiek šio-kių tokių rodykliu apie vokiečių nuotaikas Lietuvos atžvilgiu...

Apie tai, ką vokiečiai mano su Lietuva daryti, tenka spręsti ne pagal to ar kito vokiečių pareigūno neoficialų pasisakymą ar pažadėjimą, bet pagal gyvenimo faktus, kurių, deja, tuo tarpu dar mažai teturime. Jų pasireiškė daugiau, kai pradės kitėti dabartinis Vokietijos flirtas su Nov. Rusija...

Objektyviai žiurint į padėtį Europos Rytuose, atrodo, kad vokiečiai, žygiuodami prieš Nov. Rusiją, galėtų labai pataisyti Vokietijos vardą. Iki šiol Vokietija, siekdama militarinių laimėjimų, buvo priversta okupuoti daug mažesnių ar didesnių valstybių, pasitaikiusiu vokiečių žygiams pekelyje. Tuo būdu vokiečiai sudarė apie save opinią užpuolikų, prispaudėjų ir išnaudotojų. Europos Rytuose jie galėtų, jei tik sugebėtų vesti prōtingą politiką, suvaidinti rolę tautų išlaisvintojų. Visos tautos, kurios kenčia nuo Stalino diktatūros ir sovietiška komunistinio teroro, ir byle kokis kaina norėtų iš to jungo pasiliuosuoti, sutiktų vokiečius iškėstomis rankomis. Tokios žinios pasiekia mane iš Lietuvos, Ukrainos, Baltgudijos ir Kaukazo. Paliausuodami tas tautas iš sovietiškojo komunizmo ir suteikdami joms nors apkarpytos laisvės sukurti ar naujai, kaip Lietuvai, atstatyti savo tautines valstybes, vokiečiai galėtų prezentuotis prieš viešąją pasaulio opinią, kaip civilizacijos gelbėtojai nuo komunizmo, kuris tą civilizaciją grūauna...

Iš kitos pusės, pasikliauti vien vokiečių norais ir planais negalima. Norint Lietuvai atstatyti, turime tuo daugiausia rūpintis patys. Kadangi, kaip buvo šiame laiške jau minėta, galėtų paliausuoti Lietuvai nuo sovietiška okupantų ir pagelbėti jai atsistoti vėl ant savo kojų tik viena Vokietija, tai mums, mano nuomone, nelieka kito kelio, kaip but-but su vokiečiais surasti bendrą kalbą. Tai nereikia skla dėjimą kortos vien ant Vokietijos, bet šios pastarosios eventualio žygio į Rytus išnaudojimą Lietuvos reikalui. Fikslas, ku-

rį sau išsivaizdinu ir kurio siekiu yra sekantis: vokiečiams ruošiantis žygiuoti į rytus, gauti reicho priterimą ir sutikimą sudaryti mums savo vyriausybę ir perimti Lietuvos valdymą, tuojau, kaip tik kraštas būtų pvalytas nuo raudonosios rusų armijos. Jei šio tikslo pavyktų atsiekti, tai jau būtų labai didelis rezultatas. Suprantu, kad vokiečių pagelba pastatytoji mūsų vyriausybė nebūtų savo veiksmuose kraštą veldant visiškai laisva. Ji turėtų su vokiečių reikalavimais labai skaitytis. Bet vistiek mūsų krašte gyventojams ji būtų geresnė, negu vokiečių okupacinė valdžia. Dar svarbiau tokios, kad ir labai suvaržytos, vyriausybės turėjimas Lietuvos ateičiai. Su Lietuvos paliuosavimu nuo rusų okupacijos, rytų problema dar nebūtų išspręsta. Vokiečiai, galimas tai sau iš kaimo pasekyti, būtų priversti žygiuoti ir toliau, į sov. Rusijos gilumą, kad stalino imperiją suskaldžius iš pagrindų. Bet ir tai atsiekus, karas dar nebūtų baigtas: jei ne rytuose, tai Europos vakaruose. Jam užsitęsęs, vokiečių jėgos ir ekspansijos noras pamažu turėtų dilti. To pasekoje, Vokietija turėtų pasidaryti nuolaidesnė. Laukiant kuo karas baigsis, Lietuvai, turint savo vyriausybę, būtų lengviau išsiderėti ar tai iš pačių vokiečių, ar šalies, kurį karą galutinai laimės, pripažinimą ir geresnes sąlygas, kadangi ji savo reikalavimus jau turėtų kuo paremti: ne vien žodžiu, bet ir gal šiočia tokia pajėga, kurią gal pavyktų per tą laiką kaip nors suorganizuoti...

Tai, ką čia projektuojau apie eventualią mūsų krašto vyriausybę, nėra vien fantazija ir mano personalinis noras. Vienu momentu ši fantazija jau buvo arti realybės. Taip dalykas buvo bepradėjęs virsti, kai p.m. liepos mėn. buvo pernetamos vokiečių kariuomenės jėgos iš vakarų į rytus, t.y. po Prancūzijos nugalėjimo. Kol vokiečiai dar nebuvo suskubę permesti į rytus pakankamai jėgų, jie labai prisibijojo, kad sov. Rusija neiškirstų Vokietijai špaso: nesuduotų smūgio į nugarą. Tuomet buvo įterinama, kad sov. Rusija turi su Anglija slaptą sutartį. Lygegreičiai su kariuomenės permetimu į rytus, buvo iš vokiečių pusės daromi ir koškokie slapti pasiruošimai politinio pobūdžio. Lietuvos atstatymo klausimas buvo tada pasidaręs aktualus. To pasekoje, buvo man iš vokiečių pusės neoficialiai ir slaptai duota suprasti, kad pagalvočiau ir ^{apie} galimą staigų Lietuvos padėties pakitėjimą. Tuo pasirėmdamas, aš buvau numatęs bei suprojektavęs vyriausybės s. stat. ir paruošęs eilę raštų, kurie būtų buvę panaudoti, jei laukiami pasikeitimai būtų vykę. Paaiškėjus vėliau, kad sov. Rusija į vokiečių kariuomenės permetimą į rytus iš savo pusės neresponuoja ir pasuoja, teko projektą Lietuvos vyriausybės sudarymo atidėti sekančiam kartui. Noriu tikėti, kad tas klausimas vėl pasidarytų aktualus, jei rusų-vokiečių santykiai vėl pasidarytų blogi.

Šia proga galiu čia pridėti, kad esama ir kitų konkrečių duomenų, kurie liudija apie pozityvų Vokietijos nusistatymą Lietuvos atžvilgiu. Lietuvių-atbėgėlių traktavimas iš vokiečių visuomenės ir istaigų pusės yra žmoniškas ir palankus. Vokiečiai toleravo mano aštrią kovą su Kaunu ir Sovietų čionykšte Ambasada dėl Pasiuntinybės rūmų. Pasiuntinybės užleisti Pasiuntinybės rūmus Sovietams ir privertimas Sovietų Ambasados atstovų pasilikti už geležinių vartų, t.y. gatvėje, buvo tikra sensacija ir labai prisidėjo prie pasaulinės opinijos palenkimo Lietuvos naudon, butent ta prasme, kad pagelba mano sukurtų sensacijų pavyko parodyti pasauliui, jog Lietuva ne tik ant poperio, bet ir materialiai protestuoja prieš jos įjungimą į Sov. Rusiją. Vokiečių vidaus istaigos dar ir šiandieną skaitosi su Lietuvos pasais: jų kol kas neatiminėja ir juos laiko, kaip tinkamus asmens liūdyms. Jie taip pat neskuba reikalauti, kad čionykštė Lietuvių Draugija, kuri iš seniau tebesivadina "Lietuvos piliečių sąjunga", pakeistų savo pavadinimą, kuris juridiniai nebeatatinka naujai padėčiai, kadangi formaliai imant Lietuvos piliečių nebėra: jieturėjo būti paskaityti Sov. Rusijos piliečiais. Pagaliau, vokiečių istaigos skaitosi su manim, kaip su neoficialiniu Lietuvos atstovu, pripažįsta mane visų lietuvių, buvusių Lietuvos piliečių, globėju Vokietijoje ir nedaro kliūčių rūpintis kitais svarbesniais mums politiniais reikalais bei burti lietuvius emigrantus į tam tikrą politinį sąjudį, apie kurį plačiau paduodu šio laiško kitoje vietoje. Visa tai, kas čia paminėta, parodo, kad su vokiečiais susikalbėti galima, nors ir nėra lengva, nes viskas turi būti laikoma paslapyje...

Nenustodamas vilties, kad kada nors susilauksiu geresnių aplinkybių, kurios leis man statyti Lietuvos klausimą konkrečiau, galiu Tamstai, Bone Pirmininke, pasakyti, kad aš laiko čia veltui negaištu: darau visą, ką galiu ir esu siekęs apčiuopiamų ir pozityvių rezultatų, kurie priduoja man ^{sitikinimo} ~~xxxxxx~~, kad savo tikslo atsieksime, kai tik įvyktų rusu-vokiečių santykiuose pasikeitimas. Dėka senoms pažintims, o taip pat kaikurioms naujoms, man pavyko sudaryti čia tokius asmeniškus ryšius su neoficialiniais vokiečių politikos spiruokliais, kad aš kiekvienu momentu galiu jausti Vokietijos vyriausybės pulsą Lietuvos atžvilgiu. Tame man daug padeda mano konsekventiška politinė linija, kurią aš stengiaus pravesti santykiams su Vokietija dar prieš Lietuvos įjungimą į Sov. Rusiją. Ji, kaip mūsų liudnas patyrimas parodė, buvo teisinga. Gaila tik, kad anuomet buv. mūsų politikos vairuotojai Kaune mano pastarimų ir pasiūlymų nepaklausė. Vokiečiai jautė, kad aš dėjau pastangų paveikti Kauną ir todėl šiandien jie manim pasitiki ir neskaito su ironija, kad aš bučiau pasidaręs gudrus, kaip tas lenkas, po bėdos...

Iš konkrečių nuveiktų darbų čia paminėsiu šiuos: 1/nutiesti

šiokie-tokie ryšiai per spigliuotą vielų sieną su Tėvyne, 2/padaryta naujų "knygnešių" užuomazga ir jau paleista ~~xxxxxx~~ ilgesnių raštų; Lietuvą ten likusių aktyvesniųjų mūsų tautos elementų orientavimui apie Lietuvos tarptautinę padėtį, apie tai kas iki šiol padaryta ir dar daroma Lietuvos atstatymo reikalu ir ką turi iš savo pusės daryti ir kaip laikytis mūsų žmonės Tėvynėje, 3/parašyta brošiūra apie tai, kaip buvo protestuota prieš Lietuvos pavergimą; kai ji bus baigiama dailinti, bus galima ją išleisti, 4/baigsiame ruošti antrą brošiūrą apie Lietuvos santykius su Sov. Rusija pradedant nuo savytarpinės pagalbos pakto pasirašymo iki mūsų ultimatumo ir Lietuvos nepriklausomybės pavergimo; šią brošiūrą numatoma užversti ir į svetimias kalbas ir išplatinti diplomatams ir politikams visose sostinėse, 5/ taip pat jau gerokai įpusėta trečia brošiūra apie tai, kaip Stalino "saulė" atrodo Lietuvoje iš tikrųjų, 6/projektuojame dar parašyti knygą, kurioje būtų pėduota davinijų apie Lietuvos atsiectus per nepriklausomo valstybinio gyvenimo laikotarpį pažangūs rezultatus visose gyvenimo srityse, kad tuo perodžius jog Lietuva buvo verta būti savyste valstybe, 7/artimiausiuoju laiku ~~imkixixix~~ pradėsiame leisti periodinį žinių biuletenį, skirtą lietuviams atbėpeliams; su laiku gal pavyks tą biuletenį paversti viešu lietuvišku laikraščėliu. Redžiaga pirmam biuletenio numeriui jau paruošta...

Ypatingos reikšmės noriu priduoti naujam lietuvių politiniam sąjudžiui, kurį užsibrėžiau suorganizuoti ir kurio gėra pradžia jau yra padaryta. Tas sąjudis apima ne tik lietuvius emigrantus, atsirusius čia Lietuvai netekus valstybinės nepriklausomybės ir nuo seniau gyvenusius Vokietijoje lietuvius, buvusius Lietuvos piliečius, bet jo antenos jau yra paleistos ir į okupuotąją Lietuvą, kur, kaip atėinančios iš ten žinios parodo, kuriasi slapti veiklesniųjų mūsų tautos ^{elementų} bureliai, kad laiku pasiruošus visokiems eventualumams. Tą sąjudį pavadinome Lietuvos Aktyvistu Frontu. Jo užuomazga buvo padaryta p. m. lapkričio m. 17 d., kada po gana skaitlingų pasitarimų su paskirais čia atsirusiais lietuviiais inteligentais, buvusiais mūsų visuomenės veikėjais, buvo prieita galutinio nusistatymo, kad norint atstatyti naują Lietuvą turime eiti ir nauju keliu..

Kalbamas sąjudis nėra Vokietijoje viešas, bet vokiečių toleruojamas. Galime čia plastėti, taip sakant, ant idealoginio pagrindo, diskretiškai ir be jokių išorinių skambučių bei viešų aktų, kad nedavus Sovietams formalaus pagrindo paderyti prieš mane ir tuos, kurie apie mane barisai demaršą vokiečių Vyriausybei. Tat prašau apie tai, ką čia pranešu, neduoti jokių žinių lietuvių spaudai Amerikoje..

Tokį sąjudį suorganizuoti buvo sverbu ne vien atėities reikalui, bet ir tam, kad turėčiau kuo pasiremti mezzant politinį mezzgi-

nį so vokiečių politikos spiruokliais..

Ateities sumetimais kalbamas sąjūdis yra reikalingas todėl, ka senais keliais eidami vargu ar pajėgtume sušadinti mūsų tautoje naujos energijos kovai už savo laisvę. Senieji, partijų ir susiskaldymo keliai, privedę Lietuvą prie praūties, yra pasidarę tiek nebepopuliarus, kad nuo jų veiklesnieji mūsų tautos elementai jau seniai nusi - grįžo. Valstybės pražudyme yra kaltas ne tik buvęs mūsų krašto režimas, bet ir opozicinės srovės, kurios tą režimą nuolat gnaibė, bet pačios nieko žavingesnio nesukurė ir nesugebėjo pašalinti nuo valstybės vairo tuos, kuriuos jos skaitė kaip vairuojančius mūsų kraštą. Praūtį. Be to, buv. opozicinės srovės - krikdėmai ir liaudininkai - užsienių politikoje darė tas pačias klaidas, kaip ir buv. krašto režimas bei jį rėmusi tautininkų sąjunga. Pagaliau, opozicinių partijų atstovai ~~jug~~ buvo ~~xxx~~ paskutiniuoju metu net Vyriausybėje. Valstybės pražudymas yra tiek didelis prieš tautą, nusikaltimas, kad jo istorija niekad nedovanos. Režimas ir partijos, padariusios tokį nusikaltimą, nebeturi moralinio pagrindo toliau egzistuoti ir pretenduoti iš naujo į tautos valios reiškėjus ir jos vykdytojus...

Santykiuose su vokiečiais, naujo sąjūdžio sudarymas buvo reikalingas tam, kad ^{ir visam pasauliui} parodžius vokiečiams, jog Lietuvių tautoje vistiek dar yra energijos kovai už Lietuvos išlaisvinimą, nors buv. mūsų krašto politikos vairuotojai tos energijos nesurado ir pritrūko kvapo padaryti ryžtingesnius sprendimus bei rūsų okupacijai pasipriešinti. Ypač tai yra svarbu pabrėžti turint reikalą su dabartiniu naciškuoju Vokietijos režimu. Kaip kas nacių nemėgtų, bet tai yra realybė, su kuria čia, megzdamas politinį mezginį, turiu skaitytis. Naciai gi yra ryžtingi ir greitų decizijų šalininkai. Į buvusiąją mūsų krašto režimą ir buv. mūsų politines partijas jie žiūri, kaip į buv. Vokietijos nedraugus, o gal net jos dabartinių priešų simpatikas. Todėl su tų partijų vardais prieš nacius operuoti ne negalima bandyti. Buvo tat gyvas reikalas prezentuoti jiems visai naują ideją ir naują politinę Lietuvos platformą.. ne akiai kopijuotą nuo pačių nacių, ko jie net ir patys nemėgsta, bet mūsų pačių sugalvotą ir sukurtą, pasiremiant netolimos mūsų skaudžios praeties ir nelaimės patyrimu...

Kas gi yra tas Lietuvos Aktyvistų Frontas ?

Aktyvistų Frontas turi tikslą sujungti visas lietuvių tautos veiklesniaisiais pajėgas bei sujungti visas lietuviškas širdys ir protus į neišsemiamą Lietuvos tautos energiją, kovai už laisvos ir nepriklausomos Lietuvos/valstybės atstatymą, išnaudojant tarptautinę padėtį Rytų Europoje, jei ta padėtis pasidarytų tam palanki, dabartiniems rusų-vokiečių santykiams pakitėjus. Antra, atgavus savo valstybę, ją sutvarkyti ir valdyti naujais pagrindais ir tuo būdu išvesti lietuvių tautą į skaistesnę ateitį.

Aktyvistų Fronto politinė programa ir organizacijos statusas dar teberuošiami atitinkamų komisių. Tie darbai jau yra gerokai įpusėti. Laukiant jų galutinio paruošimo, vedovaujamesi mano pranešimu, kuri padariau Aktyvistų Fronto užuomazgos susirinkime p.m. lapkričio 17 d.

Aktyvistų Fronto programos pagrindiniai principai yra šie: nacionalistiškumas, krikščioniškumas, visuotiniškumas, sudrausmintas visuomenė, darbas kaip pagrindinis visų materialinių gerybių kurėjas, griežtas socialinis teisingumas ir dalinei socializmas, griežta kova su komunizmu kaip viską ardančią socialinę epidemiją; valstybės kontroliuojamas ir didrigojamas krašto ūkis bei visa produkcija, pagrįsti privatinės nuosavybės principu, bet ir nevenigiant valstybės monopolijų ten, kur tai būtų racionali atsižvelgiant bendro visų gyventojų gerbuvio ugdymo; nuolatinis aktingumas ir kuryba visose gyvenimo srityse; pareigingumas iki pasiaukavimo; kuogriežčiausia kova su moraliniu pakrikimu, materialiniu nešvarumu, apsileidimu darbe ir produkcijoje, plutokratiškais pakrikimais ir korupcija; atmetsama ir smerkiama klesių ir grupių kova ir visuotinas labas statomas susėsisu paskiro esmens sudos; atpalaidavimas lietuvių tautos nuo kitataučių, ypač lydiško, išnaudojimo ir stiprinimas lietuviybės visose srityse ir visomis priemonėmis; pažiūra į tautą, kaip etninius, socialinius, moralinius, ekonominius ir istorinius gamtos sąlygų ir praeities tradicijų sukurtą vienetą, turinčią neginčijamą teisę ~~xxx~~ augti, kurti savo tautinę kultūrą, rūpintis savo materialiniu ir dvasiniu gerbuviu ir turėti savo valstybę, vieningai ir vieningos valios vedovaujamą.

Aktyvistų Fronto nariu gali būti kiekvienas fiziniai ir dvasiniai subrendis ^{materiškai ir moraliai švarus} lietuvis, ~~xxx~~ ^{neatpinat} kokiam politinei partijai jis seniau būtų priklausęs ar kokios būtų laikėsis pasaulėžiūros, jei jis sutinka su jomis nutraukti visus ryšius, pritaria Aktyvistų Fronto idealogijai, pasiduoda jo drausmės reikalavimams, yra jam ištikimas, pasiryžęs visomis priemonėmis kovoti už Lietuvos valstybės atstatymą ir jos sutvarkymą ^{pagal} Aktyvistų Fronto idealus ir nėra tiesioginis kaltininkas už Lietuvos nepriklausomybės prazudymą bei pasižymėjęs praeityje savo ypatingai piktais veiksmais prieš aktyvesnius mūsų tautos ~~xxx~~ ^{xxx} silpnus, kovojusius su buvusiojo režimo pragaištingą politiką.

Ant paduotos aukščiau platformos susėjo buv, seniau įvairių politinių partijų asmenis, pradedant nuo voldemarininkų baigiant tautiniais nusistačius socialistus. Tai nėra jokie buv. partijų koalicija ir ne fašizmas ar nacionalsocializmas, bet grynsi lietuviškas aktyvizmas, pagrįstas realia tautos vienybe, skaudaus smūgio /netenkančios savos valstybės/ pagimdyta. Ši vienybė buvo įmanoma

tik atsidurus kraštui ir tautai dabartinėje nepaprastai sunkioje padėtyje. Janc labai džiugina, kad patriotizmas paėmė viršų ant partikuliarizmo, nes tik eidami vieningai ir kovodami suvienytomis jėgomis galėsime atsiekti užsibrėžto tikslo - Lietuvos atstatymo.

Iš esmės aktyvistų ideja nėra visai naujas dalykas. Ji buvo jau pasireiškusi ir seniau, prie buvusiojo mūsų krašto režimo. Visiems gerai žinoma, kad pastaraisi kelet metų visose buvusių partijose veiklesnieji elementai nebetilpo tų senų partijų rutinoje ir veržėsi į pavirši, jieskodami naują kelio politinei veiklai ir formavo naujas idėjas. Tai buvo pastebima kaip opozicinėse srovėse, taip ir valdančioje tautininkų sąjungoje. Buvo net bandymų jau ir anuomet tų mūsų tautos aktyvųjų elementų sujungti į vieningą naują srovę Lietuvos atnaujinimui. Bet anuomet visi bandymai tikslo nepasiekdavo: jie atsimušdavo į senųjų ir surambėjusiųjų partijų status, iš kitos pusės - buvo smarkiai persekiojami buv. režimo, kuris tame matė sau didelio pavojaus. Daugelis veiklesnių mūsų tautos sąnų už savo iniciatyvą turėjo net skaudžiai nukentėti: buvo tremiami į darbo stovyklas, sodinami į kalėjimus ar kaip kitaip prisilėgiami. Tiems praeities retežiams nėnai nukritus, ši veiklesnioji mūsų tautos dalis stoja priešaky Lietuvos atstatymo ir tikiasi patreukti su saviu visą tautą, uždegti plačiuosius tautos sluoksnius nauja viltimi, giliu tikėjimu, kad Lietuva vėl atsistots..

Kad tamstems būtų suprantamiau, ką Aktyvistų Frontas jungia, čia paduodu eilę jo narių pavardžių: inž. Brunius, doc. Baceins, adv. Skipitis, dr. Brekas, inž. B. Galvenauskas, inž. Augustaitis, kun. Yla, adv. Kstilius, dr. Karvelis, dr. Ancevičius, dipl. jur. Zolkauskas, ats. majoras Pyragius, pulk. inž. Ambroziejus, ats. majoras Puodžius, adv. Kešliūnas, dipl. jur. Dirmeikis, kun. Barauskas, dipl. phil. Alantas, dipl. jur. Raila, kun. Micas, dipl. jur. Kavolis, dipl. soc. Valiukėnas, dipl. ekon. Danta, veter. gyd. Avižienis, dipl. mišk. Viliušis, dr. Jurkanas, pulk. inž. Jurgutis, dir. Petraitis ir t. t. Lygi ~~šiuo~~ dalis čia atsirendusių lietuvių inteligentų faktinai jau priklauso prie aktyvistų Fronto. Mariais priimami ne tiek tės, kas nori, bet kas aktyvistų Frontui atrodo priimtinas, taipį atrankos keliu. Aktyvistų Fronto organizavimas mūsų šalyje eina iki šiol sklandžiai. Kaip vyksta jo padalinių formavimasis Lietuvoje, tuo tarpu smulkių žinių dar neturime: žinoma tik tiek, kad aktyvistų Fronto ideja prigiję, kad įvairiose vietose pasireiškė Fronto padalinių užuomazgos, kartais prisidengusios visai kitokiais pavadinimais ir kad bendrai sugudėta. Jei nekils iš šalies kokių nors nenumatytų kliūčių, turiu vilties, kad šis didelis darbas nenuels niekais ir kad suvaidins Lietuvos atstatyme svarbų vaidmenį. Kiekvienam, objektyviai galvojančiam, politikui yra aišku, kad, jei galime ką gero savo kraštui atsiekti, tai

tuo pirmisusis turime pasirūpinti mes patys: mūsų reikalais kiti už mus nesirūpins.

Politinė linkmė, kurios laikosi aktyvistų Frontas, nėra seno vieno išmislas. Tiesa, šis tokios linkmės laikias ir seniau ir norėjan ir dėju nemežų pastangų paveikti ir buv. mūsų krašto politinę vadovybę. Dabar, kada atsidurėmė prie suskilusios gelios - kada supratome jog esame netekę savo valstybės - ,tai linkmei pritaria visi: ne tik atsiradę Vokietijoje ir iš Lietuvos pabėgę gelbiantis nuo bolševikiško persekiojimo lietuviai inteligentai, bet visa mūsų tauta, kuri sunkaus ir žiauraus jungo prispausta ir kentėdama nuo visokeriopo komunistinio teroro, instinktyviai laukia pagalbos iš ten, iš kur ji būtų praktiškai gemonoma - putent, iš raicho pusės. Nors Sovietai ir rusiškiai tautos išdavikai, šydų labai padedami, dar neilgai Lietuvoje šeimyninkauja, bet jau suspėjo gristi visiems mūsų tautos sluoksniams: ne vien mūsų inteligentijai ~~xxxxxx~~, kurių jie stengiasi stačiai išnaikinti, kad palikus tautą be politinių bei dvasinių vadovų, bet visiems miestelėnams, visiems ūkininkams, net pašalinėms ir darbininkams. Šie pastarieji ypač dabar suprato, kad komunizmas, kuris jiems iš pasaly buvo per eilę metų peršamas, kaip darbininkijos išvalutojas iš vargo ir darbdavių teriamo išnaudojimo, ištikrują pasireiškė, kaip žiauriausi priemonė žmogaus laisvei slopinti ir jo gerbuviui naikinti. Bet nenuostabu, kad pasipriešinimo komunizmui ir rusifikacijai reiškiasi vis daugiau kaip tik darbo žmonėse ir eiliniuose kareiviuose, kurie rodo ~~xxxx~~ opoziciją, kai inteligentiškesnis mūsų tautos elementas bei turėjęs šlok - tokį turta, kaip žiauriai persekiojamas, dar stengiasi kaip nors prisitaikinti, kad gelbėjus savo gyvybę. Iš to viso seka, kad nauja politinė linkmė, kurios laukiasi, atatinke tautos sielai ir yra realus dalykas.

Ukaitau, kad tokiuo momentu, kada okupantas po komunizmo skraiste naktina mūsų tautą fiziniškai, laukti karo pabaigos ir tik tada, t.y. paaiškėjus kas šis keris laimėjo, -intis priemonių tautai ir kraštui gelbėti - būtų nesamone. Kadėtis Lietuvoje verste verčia mus jieskoti gelbėjimosi priemonių nestidėliojant. Tie, kurie to vis dar neupranta, tie yra atskile nuo realybių, nuo pačios mūsų tautos ir tapę riceriais be arrijos. Dieve duok, kad tokių saloninių "politikų" atsirastų nedaug, nes jie tik tendina esamą liudna mūsų padėtį. Jie niekad negali politiniai nusistatyti, jiems visados viskas nemišku ar dar nepakankamai paaiškėja ir visa jų galvosena baigiasi bergždžiomis ir begalinėmis diskusijomis, geišinsant brangų laiką...

Niekas neturi moralės teisės pakeltinti ~~xxxxxx~~ tautą ar tuos jos veikėjus, kurie tautos ir krašto egzistencijai gelbėti pavertoje tas priemones, kurias suranda vietoje ir kad tų priemonių nejieško

kažkur toli, kaip niekas negali pakaltinti žmogaus, kuris, jo namui užsidegus, panaudoja gaisrui gesinti pirmą po rankai pasitaikiusį kybiną su vandeniu, o ne bėga jieškoti vandens kažkur toli, rizikuodamas kad per sugaištą laiką jo namas gali visai sudegti... veiko proto žmogus stengiasi degantį namą gelbėti, kaip jis įmano ir tik po to, kai gaisras užgesintas, rūpinasi savo namo viduiniu ir išoriniu pataisymu bei papuošimu, kad namas gražiau atrodytų jo savininkui ir kaimynams... Panašiai esame pasiryžę ir mes: pirma gelbėjime kraštą tokiomis priemonėmis, kokios tik yra įmanomos ir vietoje randamos, ir tik po to jieškome kelių politiniams išsibalansavimui su kitomis valstybėmis, jei vėlesnės aplinkybės to iš mūsų reikalaus, atgautos valstybės išsaugojimui....

Politikoje, ypač tarptautiniuose santykiuose, nėra nieko amžino. Politika keičiasi, jei keičiasi krašto interesai. Vyriausias mūsų interesas šiandieną yra atgauti valstybinę laisvę. Ką darysime po to ir kaip teks pasiegti vėliau, galėsime apie tai spręsti, kada paaiškės naujos aplinkybės: kada paaiškės kuo šis karas pasibaigia ir su kokiais naujais faktoriais turėsime skaitytis...

Panašios politinės koncepcijos, kaip Tamstoms turbūt yra žinoma, buvo nusistatyta laikytis Romoje, per įvykusį ten Lietuvos Pasiuntinių pasitarimą p.m. rugsėjo mėn. antroje pusėje. Tai, ką kuriu čia Berlyne, yra ne kas kita, kaip sakytos koncepcijos praktiškas vykdymas. Jei gyvenimo realybės, kurių iš kalno niekas negali atspėti, parodytų, kad čia išdėstytoji politinė linkmė mus prie užsibrėžto tikslo neveda, tai Lietuvos Tautiniam Komitetui, kurio nariu skaitausi ir aš asmeniškai, tektų užduotis surasti naują kelią, atatinkantį naujoms aplinkybėms... Tautinis Komitetas, kaip Tamstoms turbūt jau žinoma, buvo sudarytas pasekoje sakytų pasitarimų Romoje ir jo pagrindinė užduotis yra derinti visų dar tebeveikiančių Lietuvos Pasiuntinybių, o taip Pasiuntinybių, kurios buvo priverstos likviduotis, bet kurių labai lieka savo postuose neoficialiai, veiklą, kaip ir veiklą visų kitų lietuvių organizacijų pasaulyje, kad Lietuvos valstybę vėl atstačius...

Plačiau, kaip čia paduota, apibūdindamas mano užsibrėžtą ir jau vykdomą praktiškai politinę linkmę, aš kreipiuos į Tamstą ir Tamstos Kolegas Lietuvai Gelbėti Taryboje, kaip matote, atvira širdimi, tikėdamasis, kad susilauksiu ir iš Jūsų tokio pat atvirumo ir pasitikėjimo manim, kokius reiškiu Jums iš savo pusės. Tikslas, kurių Tamstos ir aš siekiame, yra tas pats: Nepriklausomos Lietuvos atstatymas. Man, kaip aplinkybių pastatytam, prišakinę šiam tikslui siekti poziciją ir stovinčiam arčiau Tėvynės, kur visų mūsų brolių akys yra nukreiptos į mane, būtų labai svarbu ir naudinga patirti iš Jūsų, kaip mūsų skaitlingos emigracijos Amerikoje atsakingų at-

-stovų, kokios yra jūsų pašalios; esant padėti ir kaip Jus esote užsi-
brėžę prisidėti prie bendro visoms lietuviams pasaulio tikslų siekimo.

Upstantu, kad Jus gyvenote visai kitokiose sąlygose, nesu tenka
mums gyventi Vokietijoje. Bet mūsų pastangos Lietuvai atstatyti turi
būti suderintos. Būtą, pavyzdžiui, labai šalinges bendram reikalui daly-
kas, jei kiekvienas neitume savų kelio, nesitakatydamas su viens kito
padėtimi, kurios patys pakeisti negalime ir esame aplinkybių verčiami
įs remtis ir jų išnaudoti savo tikslui. Todėl, iš savo pusės, prašau Jus
teiktis paveikti, kad Amerikos lietuvių spaudoje netilptų kreivų mūsų
čia vykdomos politinės linkės aiškinimų, kurie galėtų ne tik pakenkti
man čia pasekmingai megsti politinį mezginį, bet ir mano vardui, arba
neigiamai atsiliiepti į mūsų rinkim, pačioje Amerikoje Lietuvos atsta-
tymo veikai finansuoti. antra, perdaug piktas lietuvių spaudos tonas
Amerikoje prieš Vokietiją, taip pat galėtų pakirsti mano santykius su
šionykščiais vokiečių politikos spiruokliais. Būtą, mano nuomone, mūsų
siekiama tikslo sumetimais neudingiau mums, kaip mažai teutai, perdaug
nesikišti į didsiųjų valstybių vedame vieni prieš kitus spaudos akci-
ją ir daugiau laikytis nuo tos poperinės kovos nuošalyje: daboti pir-
moje eilėje savo grynai lietuviško intereso- Lietuvos atstatymo rei-
kalo. Nors negsuna Jūsų spaudos ir todėl ne naolina, kas ten apie Jus
rašoma, bet galiu sau išsivaizduoti, kad įvairus gendai iš čia mūsų tau-
tiečių spaudą Amerikoje pasiekia. Jų tarpe gali būti ir labai klaidi-
naščių. Šis laiškas teprisideda prie tikrosios padėties nušvietimo ir
abipusio susipratimo.

Visą, ką čia esu parašęs, prašau laikyti slaptu dalyku, skirtu vien
tik Ramstos ir Lietuvai delfėti karybos narių intyciam orientavimui.

Baigdamas, pabrėžiu dar kartą, kad čia tegaliu savo politinį mez-
ginį megsti tik labai diskretiškai, nedarant jokių viešų ektų, spaudos
pareiškimų ar kitokių viešų skambučių. Jei kas nors, apie ką čia Ram-
stoms taip atviresi su pilnu pasitikėjimu Ramsta ir karybos nariais, pra-
nešu, patektų į viešumą ir virstų tema diskusijoms spauloje, tai tuo bū-
tų labai pakenkta visam reikalui, kuris kaip man, taip ir Jums begal ir
vienodai rūpi, tai Lietuvos atstatymo reikalui, nebekalbant jau apie tai,
kad tuo būtų suteikta sovietams argumentų demaršui prieš mane asmeni-
škai Berlyne.

Nors šis laiškas, siunčia, kurios, visai politiniu kėslu, bet - mano
nusiramzinimo reiki - laikitės man tuo jau patariau, kad laiška
gausite.

Naudojant šio laiško turinį su kasie, pat ir žininkite, galint
ir vienkart pereikėti Ramstai, ir aš esu su tuo, orisaučiai lietuviškieis sek-
mingo darbo vykdym- Lietuvos laimui, savo giliausias pasiryšos.

1) To pat yra pasoma
ir p. žadėjimas.

K. K.